

**Stadens arbete mot
våldsbejakande extremism**
Riktlinjer till Stockholms
stads trygghets- och
säkerhetsprogram
April 2016

stockholm.se

Dessa riktlinjer hör till Stockholms stads trygghets- och säkerhetsprogram. Syftet med riktlinjerna är att tydliggöra övergripande inriktning, ansvarsfördelning och uppgifter för stadens arbete mot våldsbejakande extremism.

Riktlinjerna har tagits fram av stadsledningskontoret med utgångspunkt från remisshanteringen av socialnämndens tidigare förslag till strategidokument och samråd med berörda aktörer inom och utanför stadens organisation. Riktlinjerna följer den nationella samordnarens övergripande avgränsning och definitioner av målgrupper och åtgärdsområden.

Aktiviteter, metoder och samverkansformer ska efter kommunfullmäktiges beslut om riktlinjer preciseras i lokala handlingsplaner mot våldsbejakande extremism. Dessa planer ska utgå från lokala och verksamhetsspecifika förhållanden, följa en gemensam struktur och godkännas av kommunstyrelsen.

Kommunstyrelsen ansvarar för att årligen följa upp riktlinjerna och stadens samlade arbete mot våldsbejakande extremism.

Stadens arbete mot våldsbejakande extremism – Riktlinjer till Stockholms stads trygghets- och säkerhetsprogram

1. Inledning

Syfte

Ett väl samordnat och tydligt agerande mot den våldsbejakande extremismen är en prioriterad fråga i Stockholms stad. Hoten från de olika våldsbejakande extremistiska rörelserna ställer krav på ökad kunskap, konkreta och riktade åtgärder samt en väl utvecklad samordning såväl inom Stockholms stad som mellan staden och andra berörda aktörer.

Stockholms stads Trygghets- och säkerhetsprogram (KF 2013-04-29) är det styrdokument som ger en inriktning för stadens nämnder och bolagsstyrelser i allt arbete med trygghets- och säkerhetsfrågor. Till programmet hör även riktlinjer inom vissa prioriterade områden. Dessa riktlinjer syftar till att tydliggöra stadens arbete mot våldsbejakande extremistiska rörelser.

Definition

Regeringen definierar våldsbejakande extremism som ideologier, rörelser och miljöer som bejakar och legitimerar våld som medel för att förverkliga extrema ideologiska åsikter och idéer.¹ Dessa rörelser accepterar inte en demokratisk samhällsordning. Våldsbejakande extremism kan ta sig skilda uttryck, från att trakassera, hota eller skada andra människor till att på olika sätt stödja, planera eller uppmana andra att utföra ideologiskt motiverade våldshandlingar och terrorism.

Ett demokratiskt samhälle förutsätter att var och en respekterar andras mänskliga rättigheter och demokratiska principer och att motsättningar löses enligt demokratins spelregler. Det våld som extremistiska grupper använder och legitimerar som en politisk

¹ Regeringens skrivelse, Åtgärder för att göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism (2014/15:144).

metod hotar det demokratiska samhället. Trots stora olikheter mellan extremistiska grupper finns ett gemensamt drag som förenar dem i underkännandet av demokratiska principer och spelregler. Våldet som dessa grupper riktar mot individer på grund av till exempel deras politiska eller religiösa övertygelse, etniska tillhörighet, sexuella läggning, könsuttryck eller könsidentitet utgör ett angrepp mot principen om alla människors lika värde.

För närvarande finns, i enlighet med den nationella samordnarens definition, i huvudsak tre våldsbejakande extremistiska miljöer i Sverige: våldsbejakande vänsterextremism, våldsbejakande högerextremism och våldsbejakande islamistisk extremism. Därutöver finns ensamagerande extremister som motiveras till våldshandlingar av olika ideologier, men som inte tillhör nämnda grupper eller nätverk.

Internationella erfarenheter

Det finns erfarenheter från en del europeiska städer av ett arbete mot våldsbejakande extremism. Som exempel kan nämnas Köpenhamn och Århus där riktlinjer tagits fram för städernas arbete som fokuserar på samverkan och förebyggande arbete. Århus har bedrivit ett framgångsrikt arbete mot våldsbejakande extremism. Där har ett litet antal personer med stor kunskap i dessa frågor inom socialtjänst, skola och polis en nära samverkan i ett s.k. kunskapshus. Därutöver har flertalet yrkeskategorier en grundläggande kännedom om vart de kan vända sig om de stöter på personer som väcker oro och frågor.

Åtgärder på nationell och lokal nivå

Arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism har hög prioritet på både nationell och lokal nivå. Regeringen har vidtagit ett antal åtgärder för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism där tillsättandet av den nationella samordnaren mot extremism är särskilt väsentlig. Samordnaren har regeringens uppdrag att utveckla arbetet mot våldsbejakande extremism genom att förbättra samverkan mellan myndigheter, polisen, kommuner och organisationer och utbilda personer som möter ungdomar om våldsbejakande extremism och hur det kan förebyggas. Samordnaren ska också förbättra stödet till anhöriga, ta fram och initiera en sammanhållen strategi för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism, uppmuntra till insatser för individer som vill lämna våldsbejakande extremistiska rörelser och inrätta ett nätverk av experter.

Samtidigt är det nödvändigt med förebyggande åtgärder på lokal nivå eftersom det är där som olika våldsbejakande extremistgrupper verkar. I den kommunala verksamheten behöver kunskapen öka i dessa frågor för att kunna möta de problem och utmaningar som skapas av våldsbejakande extremistiska grupper och för att aktivt verka för demokratiska värderingar och alla människors lika värde och rättigheter.

För att det brottsförebyggande arbetet ska vara effektivt och framgångsrikt krävs att samtliga relevanta aktörer på lokal nivå samverkar i och bidrar till framtagande av problembilder och genomförande av åtgärder. På så sätt skapas förutsättningar för att arbeta tillsammans målinriktat och utifrån ett helhetsperspektiv.

Riktlinjernas omfattning

I Stockholms stad verkar och vistas i olika utsträckning personer och grupperingar från alla de våldsbejakande extremistiska miljöer som identifierats i Sverige. Var de finns och hur aktiva dessa olika grupper är skiftar över tid och dessa förändringar kan ske snabbt. Att dessa miljöer ständigt förändras är därför en viktig utgångspunkt att ta hänsyn till för de nämnder och bolagsstyrelser i staden som arbetar med dessa frågor. Kommunstyrelsen har en särskilt viktig roll att inom ramen för säkerhetsarbetet tidigt följa hur problembilden förändras i olika delar av staden.

Dessa riktlinjer omfattar insatser mot alla former av våldsbejakande extremism och ska vara utgångspunkt för att hantera alla former av våldsamma extremistyttringar. Riktlinjer är stadsövergripande och stadens arbete ska preciseras ytterligare i lokala handlingsplaner. De lokala handlingsplanerna ska tas fram i samråd med stadsledningskontoret, stadens samordnare samt extern forskningsledande expertis och de ska följa en gemensam struktur. Kommunstyrelsen har ansvaret att godkänna de lokala planerna.

2. Övergripande utgångspunkter

Följande övergripande inriktning ska känneteckna stadens agerande för att motverka våldsbejakande extremism.

- Det demokratiska samhället ska värnas
- Arbetet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet
- En stad som håller samman ska minska extremismens grogrund
- Kunskapen om våldsbejakande extremism ska öka i staden
- Stärkt central samordning och ökad lokal samverkan
- Samverkan med civilsamhället ska utvecklas

Det demokratiska samhället ska värnas

Ett demokratiskt samhälle förutsätter att var och en respekterar andra människors rättigheter och att motsättningar löses enligt demokratins spelregler. Våldshandlingar som står i strid med demokratins grundläggande värden ska aldrig accepteras. Öppenhet, arbete mot diskriminering och respekt för demokratins spelregler är värden som i alla lägen ska värnas och vidmakthållas.

Stadens förebyggande arbete ska särskilt beakta hur normer kring kriminalitet och en våldsbejakande mansroll långsiktigt kan förändras. Stadens ska arbeta för att skydda särskilt utsatta grupper. Stadens verksamheter bidrar till att upprätthålla rätten till demokratiska aktiviteter, minska begränsningar av utsatta gruppers liv samt skydda dem från hatbrott. Ökade kunskaper om förhållandena för kvinnor och män och ett genomgående genusperspektiv innebär även att stadens insatser mot den våldsbejakande extremismen kan anpassas utifrån kön. Det gäller både insatser riktade mot de som drabbas av och de som befinner sig i våldsbejakande extrema miljöer.

Stadens agerande ska vara tydligt och våldsbejakande extremism ska alltid bekämpas. Individier som i Sverige eller i andra delar av världen begår brottsliga handlingar ska ställas till svars för dessa. Rörelser som stödjer eller bejakar politisk eller religiös våldsbejakande extremism ska veta att staden inte accepterar deras agerande. Staden ska genom de egna verksamheterna bidra till att upprätthålla rätten till demokratiska aktiviteter. Om yttrande- och mötesfrihet riskerar att hotas ska staden i samverkan med rättsvårdande myndigheter bidra till att avstyra hoten.

Arbetet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Den våldsbejakande extremismen är ett relativt nytt forskningsfält. Det finns dock en del värdefull forskning om problematiken och vilka strategier som ger resultat, t.ex. inom Försvarshögskolan. Stadens arbete ska utgå från dessa forskningsresultat och löpande ta del av ny kunskap på såväl nationell som internationell nivå. Staden behöver också främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte med andra aktörer.

En stad som håller samman ska minska extremismens grogrund

Grunden för att minska segregationen och risken för social oro är att ge alla barn och ungdomar möjlighet till en bra uppväxt och tillgång till en likvärdig skola av hög kvalitet samt senare i livet vidareutbildning och sysselsättning. Därmed kan grogrunden för extrema rörelser minskas. När Stockholms unga känner att de kan påverka både det egna livet och samhällsutvecklingen minskar möjligheterna för våldsbejakande extremism att få fotfäste. Därför är arbetet för ett sammanhållet Stockholm en förutsättning för att långsiktigt motverka den våldsbejakande extremismen.

Kunskapen om våldsbejakande extremism ska öka i staden

Frågor om våldsbejakande extremism är relativt nya för staden och kunskapsnivån om hur dessa rörelser kan motverkas behöver öka bland berörda medarbetare i staden. Utbildningsinsatser till de medarbetare som har en nära kontakt med invånarna behöver prioriteras särskilt.

Det behövs utbildning och kunskapsspridning, dialog och samverkan mellan olika aktörer, liksom riktade åtgärder till personer som redan hamnat i våldsbejakande extrema miljöer. Kunskaperna om orsakerna till varför människor ansluter sig till våldsbejakande extremistiska miljöer behöver utvecklas och fördjupas i nära samverkan med forskning och nationella och internationella experter. Det är viktigt att kunskaperna utgår från att det finns likheter såväl som betydande skillnader mellan olika sorters våldsbejakande extremism och att det behövs olika sorters åtgärder.

Inom stadens olika verksamheter ska demokratiska värden framhållas och kunskap om olika miljöers och individers negativa odemokratiska agerande ska fördjupas. I denna kunskapsspridning bör ingå ett tydligt jämställdhetsperspektiv.

Stärkt central samordning och ökad lokal samverkan

En väl fungerande samverkan är av stor vikt för ett framgångsrikt arbete mot våldsbejakande extremism, både mellan stadens olika verksamheter och med andra myndigheter och organisationer. Stadens samverkan med externa aktörer och internt inom staden ska öka och tydliggöras. Särskild vikt ska läggas vid att utveckla samverkan med polisen i arbetet mot våldsbejakande extremism.

På central nivå ska samarbete ske med polis och andra externa aktörer som kräver en samordnad och övergripande kontakt in i staden och som inte naturligt görs på lokal nivå. Det avser insamling och utbyte av kunskap och erfarenheter, information och utbildning till berörda målgrupper samt samordning av stadsövergripande åtgärder. Kommunstyrelsen ansvarar för den förstärkta centrala samordningen och inrättar i och med dessa riktlinjer en särskild samordnare inom stadsledningskontoret. Den centrala samordnaren ges en tydlig roll inom stadens organisation med stark förankring i stadens ledning.

Det lokala arbetet ska inriktas på analys och åtgärder inom ramen för de lokala samverkansavtalen med polisen. I de stadsdelar där det finns problem med våldsbejakande extremism ska dessa frågor särskilt analyseras och hanteras i samarbete med polisen och övriga berörda aktörer. I alla stadsdelsnämndsområden ska lokala handlingsplaner utarbetas efter en av staden fastställd gemensam struktur och i samarbete med extern forskningsbaserad kompetens. Handlingsplanernas omfattning kommer dock att variera beroende på den lokala problembilden. Verksamhetsspecifika handlingsplaner ska även utarbetas av utbildningsnämnden och socialnämnden.

Samverkan med civilsamhället ska utvecklas

Civilsamhället har en viktig roll i arbetet mot våldsbejakande extremism. Många gånger agerar extremismen i miljöer som inte är offentliga och inte tillgängliga för insyn. Aktörer med hög trovärdighet inom civilsamhället och i sociala nätverk behöver ges goda förutsättningar i arbetet. Det gäller särskilt de aktörer som möter ungdomar som finns i extremistiska miljöer eller som är i riskzonen för att hamna där.

Stadens nämnder kan ge riktade bidrag till organisationer som arbetar med förebyggande åtgärder eller med individinsatser eller insatser till familjer som berörs eller som riskerar att beröras.

Inga stöd i form av ekonomiska bidrag skall ske från staden till någon aktör som inte står bakom den demokratiska rättstatens principer, de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan

kvinnor och män. Föreningar som uppmuntrar till våldsbejakande extremism ska frångå all typ av stöd i den mån de har sådant.

Bidrag ska följas upp noggrant och utvärderas av den bidragsgivande nämnden. I samband med beslut om bidrag tydliggörs en plan för uppföljning.

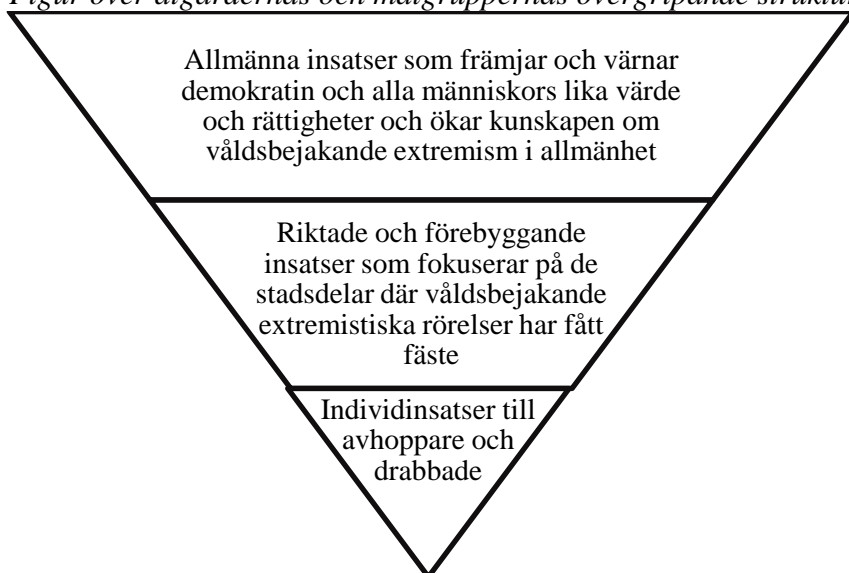
Erfarenheter av samverkan med civilsamhället behöver också utbytas mellan stadens olika verksamheter och med externa aktörer så att eventuellt stöd riktas dit det gör störst nytta.

3. Ansvarsfördelning och uppgifter

Målgrupper och åtgärdsområden

Stadens arbete mot våldsbejakande extremism ska ta sin utgångspunkt i nedanstående struktur avseende åtgärder och målgrupper. Strukturen följer den nationella samordnarens övergripande definitioner av målgrupper och åtgärdsområden. Staden behöver vidta åtgärder inom alla tre åtgärdsområden, men stadens prioriteringar kan variera över tid och beroende på lokala förhållandena.

Figur över åtgärdernas och målgruppernas övergripande struktur

Åtgärdsområde

Mål

Allmänna och demokratifrämjande insatser

Staden ska främja och värna demokratin och öka kunskapen om alla människors lika värde och rättigheter och därigenom motverka våldsbejakande extremism. Kunskapen om våldsbejakande extremism ska öka hos en bred målgrupp, i huvudsak berörda medarbetare i staden, medarbetare i samverkande externa organisationer samt barn och ungdomar och deras anhöriga. Insatserna ska ha ett tydligt jämställdhetsperspektiv.

Riktade och förebyggande insatser

Staden ska aktivt motverka våldsbejakande extremism i de stadsdelar där sådana rörelser har fått fäste. Åtgärder ska vidtas skyndsamt när det finns kunskap om etablerade extremistgrupperingar i ett område, kunskap om individer som rekryterar till extremistgrupper eller där individer uppvisar riskbeteenden om radikaliserings.

Individinsatser till avhoppare och drabbade

Staden ska ha tydliga rutiner för att på individnivå kunna hantera avhoppare och drabbade. Kunskapen om hur staden kan arbeta med individinsatser ska öka.

En central samordnare på stadsledningskontoret

En central samordnare inom stadsledningskontoret inrättas för att koordinera stadens interna arbete mot våldsbejakande extremism i enlighet med dessa riktlinjer. Samordning ska också stärkas med den nationella samordnaren och externa aktörer som har relevant kunskap i arbetet för att utveckla metoder och dra nytta av erfarenheter och forskning

Viktiga aktörer inom landet är den nationella samordnaren, polisen, SÄPO, Försvarshögskolan, Segerstedtsinstitutet och storstadskommunerna. Medlemskap och aktivt deltagande i internationella organisationer är en viktig del av stadens arbete. Stockholms stads medlemskap i nätverket *Strong Cities Network* är en god plattform för kunskaps- och erfarenhetsutbyte med andra städer vad gäller arbetet mot våldsbejakande extremism. Staden ska också delta i EUs organ *Radicalisation Awareness Network (RAN)*.

Extern referensgrupp

En referensgrupp med representanter från relevanta externa aktörer ska inrättas för att få in relevanta kunskaper och erfarenheter i stadens arbete mot våldsbejakande extremism. Referensgruppen ska ha en bred sammansättning med representanter från offentlig sektor, akademi, rättsväsende och civilsamhället. Samordnaren ska leda och samordna referensgruppens arbete och koordinera det med Kunskapshuset. Samordnaren ska definiera och tydliggöra referensgruppens uppdrag i enlighet med dessa riktlinjer.

Kunskapshus

Kommunstyrelsen ska i samverkan med den nationella samordnaren och andra deltagande kommuner inrätta ett lokalt Kunskapshus i Stockholms stad i enlighet med den strategiska handlingsplan som den nationella samordnaren har redovisat. Kunskapshusets grundläggande uppdrag ska vara att

- samordna och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande miljöer i staden inom ramen för befintliga strukturer,
- sammankalla relevanta samverkansgrupper inom staden och med externa aktörer,
- vara en ingång och möta behoven från anhöriga, avhoppare, invånare, praktiker och övriga aktörer och kanalisera det till lämpliga mottagare inom kommunen och andra samverkanspartners.

Kunskapshuset ska kunna inhämta information i anonymiserad form från kommunens verksamhet om våldsbejakande miljöer och individer inom dessa. Reglerna avseende sekretess ska iakttas.

Nätverk inom Stockholms stad

Samverkansformer och nätverk inom stadens organisation ska stärkas för att vidareutveckla gemensamt kunskaps- och erfarenhetsutbyte, metodutveckling samt för samordning och koordinering med Kunskapshusets verksamhet.

- Samtliga berörda nämnder och bolags ska utse en samordnare för arbetet mot våldsbejakande extremism. Denne samordnare ska delta aktivt i stadens nätverk.

- En samlad kartläggning ska göras avseende olika yrkesgruppers behov av stärkt kunskap om miljöer som kan vara en grund för våldsbenägen extremism. Stadsdelsnämndernas behov av stärkt kunskap och stöd är prioriterat. Även nämnder och styrelser som i övrigt bedöms kunna bidra med relevant information ska ingå i denna kartläggning. Generellt behöver utbildningsinsatser till de medarbetare som har en nära kontakt med invånarna prioriteras särskilt.
- Utbildningsinsatser till berörda medarbetare i staden som berörs av dessa frågor ska samordnas inom stadens nätverk.

Lokala analyser och handlingsplaner

Stadsdelsnämnderna och berörda facknämnder ska utarbeta lokala handlingsplaner med verksamhetspecifika analyser av nuläget och med riktade insatser i arbetet mot våldsbejakande extremism.

- Alla stadsdelsnämnder ska tillsammans med polisen ha aktuell kunskap om läget avseende våldsbejakande extremistiska rörelser inom det egna stadsdelsnämndsområdet. Analysen ska genomföras inom ramen för samverksavtalet med polisen eller i det stadsövergripande underavtalet eller i en annan lokal lägesbild. Analysen ska delges kommunstyrelsen som underlag för dess årliga uppföljning av stadens samlade arbete mot våldsbejakande extremism.
- I stadsdelsområden där det finns problem med olika sorters våldsbejakande extremism ska insatser identifieras i samverkan med polisen och stadens centrala samordnare. Behovet av insatser kan variera mellan olika delar av staden beroende på hur lägesbilden ser ut och vilka extremistiska grupper som finns lokalt. Analysen ska innefatta möjligheten att aktivt stödja anhängare och civilsamhälle som vill motverka radikalering.
- Lägesbild och förslag till åtgärder ska inom stadsdelsnämnderna redovisas i lokala handlingsplaner i enlighet med den struktur som stadens centrala samordnare fastställer. Insatserna ska knytas till samverkansavtalen och till befintliga strukturer för samverkan mellan polis, berörda stadsdelsförvaltningar, skolan, civilsamhället, jobbtorgen och övriga berörda aktörer.
- Även socialnämnden och utbildningsnämnden ska utarbeta verksamhetspecifika handlingsplaner för sina respektive ansvarsområden. Socialnämndens tidigare strategi mot våldsbejakande extremism ska därmed ersättas av en verksamhetspecifik handlingsplan.

- De lokala och verksamhetspecifika handlingsplanerna ska behandlas av ansvarig nämnd och godkännas slutligen av kommunstyrelsen.

Främjande och förebyggande insatser inom facknämnder och bolag

Vid sidan av det lokala arbetet ska en rad stadsövergripande insatser vidtas för att främja demokrati och förebygga våldsbejakande extremism.

- Socialnämnden ska stödja stadsdelsnämndernas preventiva insatser samt samla och sprida kunskaper om effektiva och evidensbaserade metoder. Särskilt viktigt är att samla och sprida kunskap om personer som finns i riskzonen för våldsbejakande extremism och hur man kan upptäcka detta i ett tidigt skede samt om personer som rekryterar. Etablerade kontakter med föräldrar och anhöriga ger bättre förutsättningar till en tidig upptäckt av problem.
- Utbildningsnämnden ska säkerställa att det i grund- och gymnasieskolan samt i vuxenutbildningen bedrivs ett aktivt arbete som främjar demokratiutveckling och mänskliga rättigheter och som därigenom motverkar våldsbejakande extremism.
- Utbildningsnämnden ska tillse att yrkesgrupper inom skolan som arbetar med ungdomar aktivt verkar för demokratiska värderingar och alla människors lika värde och rättigheter och samtidigt förebygger våldsbejakande ideologier, rasism, främlingsfientlighet och andra former av intolerans. En förutsättning är att dessa yrkesgrupper har kunskaper om våldsbejakande extremistiska rörelser.
- Utbildningsnämnden ska ansvara för att det finns och sprids relevant kunskapsmaterial och information som kan användas av stadens skolor, fritidshem, elevhälsan och andra miljöer där barn och unga befinner sig. Samordnaren ska kunna bistå i att ta fram relevant kunskapsmaterial. Medarbetare i staden som möter ungdomar behöver också information och kunskap om sociala mediers betydelse. Samråd ska inom relevanta områden och aktiviteter göras med kulturnämnden. Avseende vuxenutbildningen ska samråd med arbetsmarknadsnämnden göras.

- Arbetsmarknadsnämnden ska inom ramen för befintliga och utarbetade lokala samverkansformer arbeta aktivt med att stödja kvinnor och män att hitta vägar till studier och arbete för att reducera segregation som kan utgöra en grund för våldsbejakande extremism.
- Bostadsbolagen ska tillsammans med lokala aktörer genomföra åtgärder i de områden där bolagen har betydande fastighetsinnehav för att underlätta integrering och motverka utanförskap. Bostadsbolagen har med sin lokalkännedom och närvaro i vissa stadsdelar en viktig roll i arbetet med lokala handlingsplaner. Detsamma gäller andra större fastighetsägare.

Stadsövergripande insatser vid förhöjd riskbild

Vid en förhöjd riskbild krävs en samverkan inom Stockholms stad under ledning av den centrala samordnaren.

- Kommunstyrelsen ska koordinera de stadsövergripande insatser som krävs för att bemöta en förhöjd riskbild och som behövs för att komplettera de lokala insatserna. Kommunstyrelsen har också ett ansvar för att hantera akuta hotbilder som den lokala nivån inte har fått kunskap om.
- Alla stora attentat, oavsett bakomliggande motiv, hanteras inom ramen för stadens ordinarie krishanteringsorganisation. Det är en förutbestämd, flexibel och övad organisation som regleras i stadens Trygghets- och säkerhetsprogram. Inom ramen för det regionala samarbetet Samverkan Stockholmsregionen har en gemensam inriktning avseende attentat tagits fram som grund för att snabbt kunna agera koordinerat mellan polis, räddningstjänst, kommun, landsting och övriga berörda.
- Utbildningsnämnden ska i samverkan med den centrala samordnaren och relevanta aktörer rikta särskilda informationsinsatser till skolor och fritidsverksamheter i områden där en riskbild har identifierats, vilka även kan inkludera föräldrar och anhöriga. Vid konkreta misstankar om risk för att barn och ungdomar kan komma att fara illa ska en orosanmälan göras till socialtjänsten.
- Arbetsmarknadsnämnden ska tillse att personal som kan komma i kontakt med medborgare som befinner sig i riskmiljöer har kunskap och utbildning om hur personalen hanterar sådana situationer.

- Socialnämnden ska bistå övriga nämnder med en generell kunskapsuppbyggnad och delta i ett kunskapsutbyte i staden avseende hur staden arbetar med riktade insatser. Lärdomar från arbetet med sociala insatsgrupper och avhopparverksamhet ska tas tillvara.

Individinsatser till drabbade och avhoppare

- Drabbade av extremism ska få stöd och trygghet. I akuta situationer kan stöd ges till dem som drabbats av våldsbejakande extremism enligt samma principer som för andra brottsoffer. I denna grupp inkluderas anhöriga. Insatserna anpassas utifrån att olika former av våldsbejakande extremism tar sig olika uttryck.
- Insatser som avser stöd till individer som är motiverade att hoppa av och långvarigt lämna destruktiva extremistiska miljöer, kan prövas utifrån samma förutsättningar som stöd idag kan ges till individer som vill lämna grovt brottslig verksamhet. Socialnämnden ansvarar i enlighet med KF-budget för 2016 att bygga ut en central verksamhet för avhoppare från grov kriminalitet.
- Individinsatserna ska knytas till stadsdelsförvaltningarnas och socialnämndens befintliga metoder och samverkansstrukturer, exempelvis sociala insatsgrupper (SIG) där det finns etablerade och snabba beslutsvägar. Samverkan med kriminalvården bör göras vid behov med beaktande av reglerna för sekretess. Staden kan även samarbeta med och stödja organisationer som arbetar med avhoppare.
- Den centrala samordnaren ska stödja och verka för metodutveckling avseende olika individinsatser. Samordnaren ska även ansvara för en generell kunskapsuppbyggnad och kunskapsutbyte i staden avseende hur staden långsiktigt arbetar med individinsatser till avhoppare och drabbade.

4. Genomförande och uppföljning

Samtliga nämnder och bolagsstyrelser har ansvar för genomförandet av dessa stadsövergripande riktlinjer. Alla stadsdelsnämnder ansvarar för att, tillsammans med polisen, ha en aktuell analys av, läget avseende våldsbejakande extremism i det egna stadsdelsnämndsområdet. De nämnder och bolagsstyrelser som enligt riktlinjerna ska ha en handlingsplan ska ta fram en sådan, med stöd av stadens centrala samordnare. Kommunstyrelsen ska

lägga fast en struktur och metod och utfärda avisningar för de lokala och verksamhetspecifika handlingsplanerna.

Kommunstyrelsen har därutöver ansvar för att årligen följa upp stadens insatser och utvecklingen inom detta område. I det arbetet ska det säkerställas att stadsdelsnämndernas analyser och aktuella nämnder och bolags handlingsplaner är uppdaterade och efterföljs. I samband med revideringen av Stockholms stads trygghets- och säkerhetsprogram bör riktlinjerna för stadens arbete mot våldsbejakande extremism utvärderas i sin helhet.